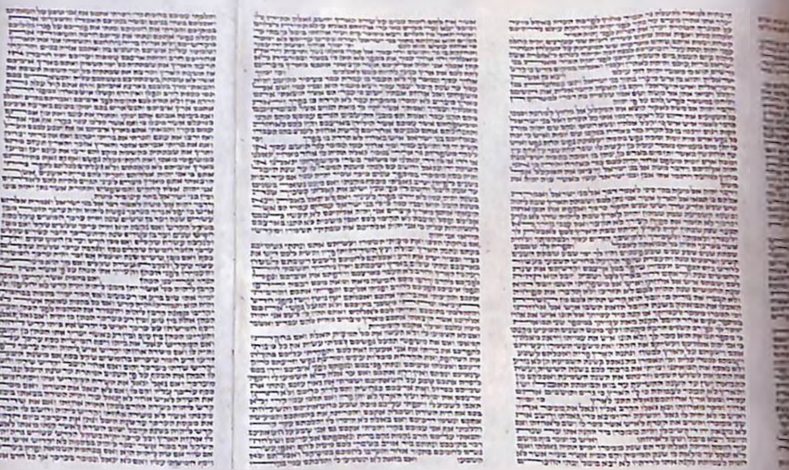

СИНАГОГАЛНИ РИТУАЛНИ ПРЕДМЕТИ SYNAGOGUE RITUAL OBJECTS

из збирки Јеврејског
историјског музеја

From collections of the
Jewish Historical Museum

Београд/Belgrade 2013.

ЈЕВРЕЈСКИ ИСТОРИЈСКИ МУЗЕЈ
САВЕЗА ЈЕВРЕЈСКИХ ОПШТИНА СРБИЈЕ

СИНАГОГАЛНИ РИТУАЛНИ ПРЕДМЕТИ

ИЗ ЗБИРКИ
ЈЕВРЕЈСКОГ ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА

Београд, 2013.

JEWISH HISTORICAL MUSEUM
FEDERATION OF JEWISH COMMUNITIES IN SERBIA

SYNAGOGUE RITUAL OBJECTS

From collections of the
Jewish Historical Museum

Belgrade, 2013.

Организација
Јеврејски историјски музеј
Савеза јеврејских општина Србије
Београд, Краља Петра 71А, muzej@eunet.rs

Аутор изложбе
Војислава Радовановић

Сарадник на изложби
Барбара Панић

Техничко ојремање изложбе
ТЕХНОКООП, Београд

Аутор шекста за каталога
Војислава Радовановић

Рецензент
Рабин Исак Асиел

Фотографије
Веселин Милуновић

Лектор и коректор
Јасмина Огњеновић

Преводилац
Жанета Миљанић

Припрема за штампу
Жељко Хрчек

Штампа
ЛИОН, Београд

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

069.51:26-525.4/.7(497.11)(083.824)

069.51:26-526.1/.8(497.11)(083.824)

РАДОВАНОВИЋ, Војислава, 1960-

Синагогални ритуални предмети из збирки Јеврејског историјског музеја / [аутор изложбе [и] текста за каталог Војислава Радовановић ; преводилац на енглески језик Жанета Миљанић ; фотографије Веселин Милуновић]. - Београд : #Савез јеврејских општина Србије, #Јеврејски историјски музеј, 2013 (Београд : Лион). - 33 стр. : фотогр. ; 25 cm

На спор. насл. стр.: Synagogue Ritual Objects from Collection of the Jewish Historical Museum. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Тираж 300.

ISBN 978-86-88113-07-6

а) Јеврејски историјски музеј (Београд) -

Збирке - Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 200675084

Реализацију изложбе и каталога омогућио град Београд
Управа града Београда – Секретаријат за културу

Organisation
Jewish Historical Museum
Federation of Jewish Communities of Serbia
Beograd, Kralja Petra 71A
muzej@eunet.rs

Author of the exhibition
Vojislava Radovanović

Associate of the exhibition
Barbara Panić

Technical equipping of the exhibition
TEHNOKOOP
Beograd

Author of catalogue text
Vojislava Radovanović

Supervision
Rabbi Isak Asiel

Photographs
Veselin Milunović

Serbian editor
Jasmina Ognjenović

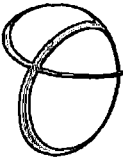
Translator
Žaneta Miljanić

Print layout
Željko Hrček

Printing
LION, Beograd

The exhibition and the printing of the catalogue was made possible by the City of
Belgrade City of Belgrade Administration – Secretariat for Culture

Ове 2013. Јеврејски историјски музеј у Београду, навршио је 65 година постојања. Ако се осврнемо на цео тај период и направимо биланс његових активности, слободно можемо да кажемо да није само постојао... Под његовим окриљем је урађено много лепих и значајних ствари. Осим што је био једини јеврејски музеј прво у некадашњој Југославији, а затим, данас, у Србији, у његовој организацији учињени су многи подухвати који су успешно оправдали његово обележје „униката“ међу музејима. Једини јеврејски музеј је био релативно мали, а носио је велико бreme и одговорност да сачува, проучи и на прави начин покаже свим заинтересованим људима све оно што чини јеврејску историју и културу, толико дуго присутну у нашем окружењу. Својим објављеним књигама и каталозима, великим и малим изложбама и разгранатом, динамичном комуникацијом са другим установама и појединцима свих профила и старости, успео је да представи и себе и оно због чега је створен. Није потребно да говоримо о основној музејској делатности која је, као што сама реч каже – основна, тиме најважнија полазна тачка за све даље послове. Довољно је само да се осврнемо на кораке који се памте, бар неко време – промоције, пројекције, изложбе – па да можемо да кажемо да је Музеј заслужио сваку пажњу. На свој начин, пружао је и пружа људима сазнања о нечему што нису знали, или су заборавили, или су једноставно пожелели поново да виде и науче – да се нађу у неком тематском оквиру који им је близак, интересантан, или чак потребан (архивалије, књиге, ликовна дела, историјски предмети, приказ догађаја, ритуални предмети, чар старих обичаја, фотографије...)

Правно гледано, Јеврејски историјски музеј је некада био у саставу Савеза јеврејских општина Југославије, а од распада 90-их година прошлог века, у саставу је Савеза јеврејских општина Србије. Налази се у срцу Београда, на падини ка Дорћолу који је, пре немачке окупације 1941. и стравичног геноцида над јеврејским становништвом Бе-

ограда и целе Србије, сматран јеврејском градском четврти. Тако наш Музеј бди над Дорћолом, бди и чува све оно што је чинило и чини јеврејску културу, традицију, веровања, успоне и трагедије кроз целокупну историју Јевреја у овом делу Балканског полуострва током, ни мање ни више, 2000 година.

По свом саставу, Јеврејски историјски музеј је комплексна установа. Обухвата две основне целине – музејске збирке и архив. И делатност нашег Музеја је комплексна што је, свакако, добра последица његове јединствености. Најбољи доказ за овакав приступ у описивању једне музејске установе је чињеница да је мали Јеврејски историјски музеј (са увек веома малим стручним колективом, ако се пар људи уопште може назвати „колективом“), у периоду од 70-их година XX века до данас, имао око 70 студијских, етнолошких, историјских изложби, као и уметничких изложби различитог карактера (ликовне изложбе, фото-изложбе у домену примењене уметности, и сл.). У организацији нашег Музеја биле су понекад и две изложбе годишње, што представља велики како стручни, тако и финансијски и организациони напор и за много веће музејске установе него што је наша. Мали јеврејски Музеј је приређивао изложбе мањег или средњег обима, али је било и неколико великих, па чак и изузетно великих и скупих изложби за које се тражио посебан, адекватан простор. Такве изложбе су привлачиле и велику пажњу, мада се мора признати да наш Музеј, иначе и са изложбама и без њих, не пати од усамљености. Уопште није занемарен међу домаћим, а ни страним посетиоцима свих узраста и професија. Сваког дана дође по неколико посетилаца, има дана када дође више њих, а има дана када је простор сталне поставке нашег Музеја буквално блокиран великим бројем туриста у оквиру неке групне организоване посете. Наравно, увек има и оних који не знају да постоји један јеврејски музеј у Београду, па се, изненаде ... С обзиром на чињеницу да је, према одређеним историјским подацима, у Београду пре немачке окупације живело око 10.000–12.000 Јевреја, а у

целој Србији нешто више од 35.000, нормално је да Београд има јеврејски музеј. Било би изненађујуће да га нема.

Јеврејски историјски музеј поседује неколико вредних збирки као што су Збирка старе и ретке књиге (Торе, хагаде, молитвеници, бележнице), Културно – историјска збирка (значке, плакете, заставе), Историјска – Холокауст збирка (разни предмети сачувани из периода Другог светског рата и Холокауста), прилично обимна Уметничка збирка, и сл. Међутим, највреднија и најатрактивнија је такозвана ЈУДАИКА збирка.

ЈУДАИКА збирка је у сваком погледу специфична. То је етнолошка збирка са елементима примењене уметности. Збирка обухвата синагогалне ритуалне предмете, као и ритуалне предмете за кућну, односно личну употребу. Изузев једне реконструисане сефардске женске капе (тукаду или токадо), сви предмети ове збирке су оригинални, и некада коришћени у јеврејским кућама или синагогама. Настали су у периоду од 17. до средине 20. века, у Србији и другим европским земљама, северној Африци, у Израелу, уопште Блиском истоку, а један је израђен и у Сједињеним Америчким Државама почетком 20. века. У ствари, кроз ЈУДАИКА збирку се најбоље може осетити дух јеврејства, начин изворног, традиционалног живота.

За разумевање јеврејске културе у најширем смислу, и то као специфичног цивилизацијског система, веома је важно упознати се са чињеницом да се јеврејски национални идентитет у потпуности поклапао са верским идентитетом: према традиционалним схватањима, припадност јеврејству подразумевала је суштинско и формално прихватање јудаизма и живота у складу са постулатима ове јасно и чврсто структурисане религије, док је кршење или непоштовање одређених правила значило одбацивања јудаизма и престанак припадности јеврејском етносу. Оштра и изразито деликатна мрежа правила јудаизма као најстарије светске монотеистичке религије, дуги низ векова је, у ствари, уређивала живот својих припадника и њихове међусобне односе. Наравно да никад ништа није

идеално добро, и да свако „добро“ обавезно има своју лошу страну, али ако бисмо анализирали нека од тих правила, били бисмо изненађени степеном разумевања и заштите које је јудаизам пружао појединцима у животним проблемима, невољама и уобичајеним људским слабостима током свих оних старих, а нажалост и нових сурових времена и бескрајне борбе за опстанак. Заправо је компликовани јудаизам, на неки начин, прилично поједноставио (и уредио) увек компликовани људски живот.

Јевреји припадају групи семитских народа и потичу са територија Блиског Истока које су настањивали још од средине другог миленијума пре н.е. до другог века. Ратови античког света вођени у тим подручјима условили су честе миграције, ломове и социјалне реформације, па су целокупна историја јеврејског народа и његов начин живота заувек обележени бескрајном дијаспором. Током векова, формиране су две велике демографске целине: Сефарди – Јевреји Пиринејског полуострва, тј. Шпаније и Португалије, које је ова група Јевреја настањивала око хиљаду година, и Ашкенази – Јевреји централне и источне Европе. Живот у различитим географским, односно историјским и културним окружењима, неминовно је утицао на појаве обичајних специфичности, као и на знатне језичке разлике. Сефардски Јевреји говорили су *ладино* или *ђудео-есџањол*, а Ашкенази *јидиш* језиком.

Међутим, и поред неминовно насталих разлика између Сефарда и Ашкеназа, веза са оном изворном културом и религијом насталом још у прапостојбини, остала је нетакнута. Објашњење за то свакако лежи у чињеници да неприкосновену основу јеврејског начина живота, целокупног система вредновања и поимања ствари и односа, чине *Тора* (Пет књига Мојсијевих, део Старог завета – код Јевреја *Танаха*) и *Талмуд* (зборник јеврејског законодавства, који садржи све законске, обичајно – правне и моралне норме, све религијске прописе и бројне медицинске, хигијенске и друге научне савете и расправе, наравно на нивоу тадашњих сазнања и схватања).

Разлике у општој спољној појави, као и осцилације у обредним поступцима код различитих јеврејских групација, не нарушавају примарно значење и улогу обичаја. Суштина сваког јеврејског обичаја остаје увек и свуда иста.

Као и код свих других народа, тако се и код Јевреја целокупан обичајни систем делио на празничне обичаје и обичаје животног циклуса. Кроз не тако бројну али у нашој средини, свакако, јединствену збирку ЈУДАИКЕ Јеврејског историјског музеја, може се сагледати и једна и друга група обичаја.

Имајући у виду све што је до сада наведено у тексту, можемо још да додамо да је било више разлога и подстрека за изложбу коју приређујемо у Јеврејском историјском музеју овог септембра 2013. године. Први, а уједно и главни разлог је, како је већ речено, 65. рођендан нашег Музеја. Други разлог је јеврејска Нова година – *Рош хашана* (хебр.) која, према јеврејском календару пада 1. *џишрија*, односно у септембру, евентуално у октобру месецу. Ове године је *Рош хашана* мало „поранила“, била је 5. и 6. септембра. Трећи разлог је празник *Сукоџ* – такозвани празник сеница (колиба), један од три ходочасна празника (пored *Шавуоџа* и *Песаха*, које ћемо, такође, једном „празновати“ на исти начин као и овај – приредићемо изложбу). Ове године, *Сукоџ* празнујемо 19. и 20. септембра, а *Симхаџ Тор* – Празник *Торе*, 27. септембра.

Уосталом, може и без разлога ...

Ова изложба, коју смо једноставно назвали „Из збирки Јеврејског историјског музеја – СИНАГОГАЛНИ РИТУАЛНИ ПРЕДМЕТИ“, обухвата све типове синагогалних ритуалних предмета, посебно одабраних, а планирана је са надом да буде – почетак. Почетак чега? Серије од неколико етнолошких изложби предмета из збирки Јеврејског историјског музеја, мањег обима, али тематски усмерених на празничне и обичаје животног циклуса.

РОШ ХАШАНА / ЈОМ КИПУР

Рош хашана (често се изговара као *рош ашана*) је јеврејска Нова година, а *Јом кийур* је дан покајања и праштања. Ова два празника стоје у узајамној вези. То су изразито верски празници, веома су озбиљни, а светкују се у рану јесен (септембар/октобар). *Јом кийур* следи десетог дана од почетка *Рош хашане*, која се обележава два дана.

Ови празници су период када се човек суочава са својим стањем духа и моралним поступцима. *Рош хашана* и *Јом кийур* су нека врста судбинских празника, тренутак када се човек суочава са својом моралном и духовном чистоћом, или грешкама ... Јер, на дан *Рош хашане* на небу се отварају три књиге – *књија йраведника* у коју се уписују они који у претходном периоду нису чинили никаква зла, те се њима намењује живот и срећа, *књија йрешника* којима се намењује смрт као божја казна, и *књија колебљиваца*. Овим трећима се даје могућност искупљења – десет дана покорe, до *Јом кийура*. Ако се искрено покају за своје грехе, намењује им се живот.

Код Сефарда је обичај да се са покајничким молитвама и дувањем у шофар којим се најављује Нова година, отпочне месец дана пре рока, да би се људи духовно припремили. Код Ашкеназа је овај рок нешто краћи.

Уочи *Рош хашане* обичај је да се поједе нешто слатко, на пример јабуке и мед – да би наредна година била слатка.

Јом кийур подразумева строг пост – 25 сати без хране и воде, којим се човек духовно прочишћује. То је дан коначног покајања због грехова, као и дан праштања и мирења међу посвађанима.

СУКОТ

У рану јесен (септембар) следи *Сукоӣ*, празник колиба и радости. У Израелу се слави осам, а у дијаспори девет дана. *Сукоӣ* је један од најстаријих јеврејских празника. Иако потпуно религијски дефинисан, његови корени леже у прастаром поштовању природе, односно земље и земљорадње.

Сукоӣ се празнује тако што се од гранчица и лишћа праве мале, провизорне колибе у двориштима породичних кућа, или у недостатку таквих простора, у дворишту синагоге (што је, рецимо, био случај у Београду пре Другог светског рата). Сам назив *Сукоӣ* потиче од речи *сука* – колиба. У тим колибама су породице ручавале.

Симболи *Сукоӣа* су четири биљке – цитрус, палма, мирта и врба – које се једноставно називају *арба миним* (четири врсте).

Сукот обухвата и три посебне обредне светковине, које се одвијају у последња три дана Сукота: обред кружења око олтара у храму при чему се проносе *арба миним* и чита молитва за спас; читање молитви у храму за кишу; и *Симхаӣ Тора* – празник *Торе*, којим се означава крај годишњег циклуса читања *Торе* и почетак новог.

Симхаӣ Тора је млађи празник, установљен од X века.

КАТАЛОГ

ТОРА – Пет књига Мојсијевих – део Старог завета (Танах)
(?), XIX век

Свитак, мастило на пергаменту,

Језик: хебрејски, писмо: хебрејско квадратно

шир. пергаментна 38,5, дуж. свитка 2020, вис. дршки 74 цм

ЈИМ инв. бр. 83/и

МЕИЛ – навлака за Тору

Београд, 1940.

Сомот, вез памучним концем

100 x 113 цм

ЈИМ инв. бр. 182

МЕИЛ – навлака за Тору

Београд, 1931.

Сомот, вез позлаћеном (бакарном) жицом

90 x 107 цм

ЈИМ инв. бр. 183

ТАЛИТ – молитвени шал

(?), XX век

Вуна, свилена атара и апликације, цицит – ресе

58 x 180 цм

ЈИМ инв. бр. 172

РАБИНСКА КРАВАТА

Сарајево, XX век

Памучни сатен

33 цм

ЈИМ инв. бр. 39

ТОРБИЦА ЗА ТАЛИТ И ТЕФИЛИН

Београд, XX век

Сомот, вез памучним концем

28 x 22 цм

ЈИМ инв. бр. 47

РАБИНСКИ МАНТИЛ

(Београд ?), XX век

Вунени штоф

80 x 130 цм

ЈИМ инв. бр. 4

ТЕФИЛИН – молитвене кожне траке (са торбицом)

Србија, XX век

Кожа, дрво

ЈИМ инв. бр. 184

РАБИНСКА КАПА

Београд, XX век

Сомот, са памучном кићанком на врху

Висина 25, пречник 21 цм

ЈИМ инв. бр. 185

ПОВОЈ ЗА ТОРУ

Израел, Уметнички музеј EIN HAROD, 1967.

Осликани памук, предмет направљен од дечјих пелена

19 x 360 цм

ЈИМ инв. бр. 419

ПАРОХЕТ – синагогална завеса, заклања свети орман
арон хакодеш у којем се чувају Торе и њена опрема када
се не користе

Бугарска (Софија ?), 1890.

Свила, вез свиленим концем

100 x 108 цм

ЈИМ инв. бр. 178

ПАРОХЕТ – синагогална завеса

Сомбор, XX век

Сомот, вез позлаћеном (бакарном) жицом

132 x 180 цм

ЈИМ инв. бр. 168

ПАРОХЕТ – синагогална завеса

Солун, XIX век

Сомот, вез свиленим концем

142 x 192 цм

ЈИМ инв. бр. 369

ЈАД – показивач за текст Торе

Аустро – Угарска, XIX век

Сребро, ливено, цизелирано, гравирано

23 цм

ЈИМ инв. бр. 234

ЈАД – показивач за текст Торе

Беч, XIX век

Сребро, ливено, цизелирано, гравирано

32,5 цм

ЈИМ инв. бр. 227

ШТИТ ЗА ТОРУ

(?), XIX век

Сребро, искуцавано, цизелирано, гравирано

28 x 36,5 цм

ЈИМ инв. бр. 218

ШТИТ ЗА ТОРУ

Аустро – Угарска, XIX век

Сребро, искуцавано, цизелирано, гравирано

24 x 30 цм

ЈИМ инв. бр. 220

ШТИТ ЗА ТОРУ

Аустро – Угарска, XIX век

Сребро, искуцавано, гравирано

22,5 x 32 цм

ЈИМ инв. бр. 221

КЕТЕР ТОРА – КРУНА ЗА ТОРУ, ашкенаски тип,
Источна Европа, XIX век
Сребро, делимична позлата, искуцавано, цизелирано
вис. 30 цм
ЈИМ инв. бр. 213

КЕТЕР ТОРА – КРУНА ЗА ТОРУ, сефардски тип
(?), XIX век
Месингани лим, искуцавано
23,5 x 23,5 цм
ЈИМ инв. бр. 214

РИМОНИМ (пар) – украсни предмети за врхове
свитка Торе
(?), XIX век
Месингани лим, ливено
вис. 41 цм
ЈИМ инв. бр. 201

РИМОНИМ (пар) – украсни предмети за врхове
свитка Торе
Беч, 1853.
Сребро, искуцавано, цизелирано
вис. 47 цм
ЈИМ инв. бр. 208

МЕНОРА – седмокраки свећњак
Аустро – Угарска, XIX век
Месинг, ливено
35 x 35,5 цм
ЈИМ инв. бр. 194

МЕНОРА – седмокраки свећњак
Беч, XIX век
Сребро, ливено, цизелирано, гравирано
28 x 33,5 цм
ЈИМ инв. бр. 191

НЕР ТАМИД – ВЕЧИТО СВЕТЛО – синагогална светиљка
Италија, 1832.

Сребро, ливено, искуцавано, цизелирано, гравирано
вис. 31 цм

ЈИМ инв. бр. 195

ШОФАР – ритуални инструмент за најаву празника
(Блиски исток ?), XIX век

Бивољи рог

дуж. 46 цм

ЈИМ инв. бр. 569

МОЛИТВЕНИК

Беч, 1883.

Хебрејски

12,5 x 19,5 цм

Корице – емајл, месингана ивица, плишана рикна

ЈИМ инв. бр. 96/и

МОЛИТВЕНИК

Беч, 1891.

Хебрејски

13 x 19 цм

Корице – кожа, апликације од седефа и месингани
монограм

ЈИМ инв. бр. 124/и

ТОРА, (?), XIX век, JИM инв. бр. 83/и
TORAH, (?) XIX century, JHM inv. nr. 83/i

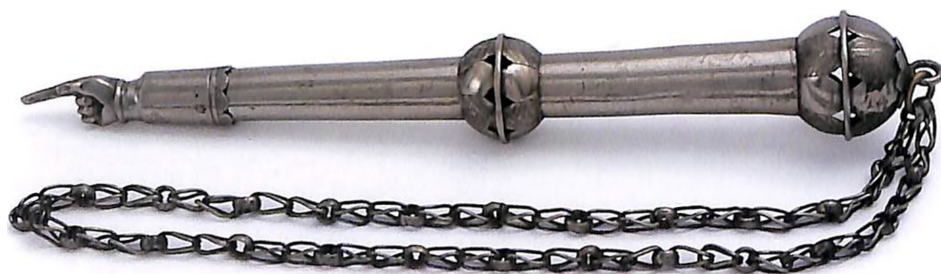
ΠΑΡΟΧΕΤ, Солун, XIX век, JHM инв. бр. 369
PAROKHET, Thessalonica, XIX century, JHM inv. nr. 369

ПАРОХЕТ, Сомбор, XX век, JИM инв. бр. 168
PAROKHET, Sombor, XX century, JHM inv. nr. 168

ПАРОХЕТ, Бугарска (Софија?), 1890, ЈИМ инв. бр. 178
PAROKHET, Bulgaria (Sofia ?), 1890, JHM inv. nr. 178

ЈАД, Аустро – Угарска, XIX век, ЈИМ инв. бр. 234
YAD, Austria – Hungary, XIX century, JHM inv. nr. 234

ШТИТ ЗА ТОРУ, Аустро – Угарска, XIX век, ЈИМ инв. бр. 220
TORAH SCHIELD, Austria – Hungary, XIX century, JHM inv. nr. 220

КЕТЕР ТОРА – КРУНА ЗА ТОРУ,
Источна Европа, XIX век, ЈИМ инв. бр. 213
KETTER TORAH – TORAH CROWN,
Eastern Europe, XIX century, JHM inv. nr. 213

РИМОНИМ, Беч, 1853, ЈИМ инв. бр. 208
RIMMONIM, Vienna, 1853, JHM inv. nr. 208

ШОФАР, (Блиски исток ?), XIX век, ЈИМ инв. бр. 569
SHOFAR, (Middle East ?), XIX century, JHM inv. nr. 569

МЕИЛ, Београд, 1931, ЈИМ инв. бр. 183
MEIL, Belgrade, 1931, JHM inv. nr. 183

This year, 2013, the Jewish Historical Museum in Belgrade is marking its 65 years of existence. Looking back on this period and taking stock of its activities, we could well state that it did not just exist. Under the auspices of this Museum numerous good and intelligent things have been done. The only Jewish museum, initially in the former Yugoslavia, and subsequently in Serbia, has organised many useful and necessary initiatives that well justified its „uniqueness“ among museums. The only Jewish museum has been a relatively small one, at the same time carrying a heavy burden of responsibility to preserve, study and adequately present to the interested audience everything that constitutes Jewish history and culture, long present in these parts. With its published books and catalogues, grand and small exhibitions, and a rich and dynamic communication with other institutions and individuals of all profiles and age, it managed to present both itself and its mission. There is no need to dwell too much on the basic museum activity as the starting point for all other activities. It is sufficient to mention some memorable steps – promotions, projections, exhibitions – which demonstrate that the Museum is deserving every form of attention. In its own way the Museum has been offering people insights into what they did not know, or have forgotten, or simply wished to see again and learn – to be in a thematic framework which is close to them, interesting, or even necessary (documents, books, paintings, objects of history, presentation of events, ritual objects, the magic of old habits, photographs).

Legally, the Jewish Historical Museum used to be organised within the Federation of the Jewish Communities of Yugoslavia and, after the disintegration of Yugoslavia during the 1990's, within the Federation of the Jewish Communities of Serbia. It is located in the very heart of Belgrade, on a slope leading down to the romantic neighbourhood of Dorćol which, until the German occupation in 1941 and the unprecedented genocide against the Jewish population of Belgrade and Serbia, was considered to be the Jewish quarter. Thus, our Museum

keeps a watchful eye over Dorćol and everything that used to constitute the Jewish culture, tradition, beliefs, prosperous times and tragedies throughout the history of Jews in this part of the Balkans during 2000 years, not more and not less.

In terms of its composition, the Jewish Historical Museum is a complex institution, consisting of two basic units – the museum collection and the archive. The activity of the Museum is likewise complex which, certainly, is a consequence of its unique nature, and of its „tough character“. The best evidence substantiating this free approach to describing a (normal) museum institution is the fact that the small Jewish Historical Museum (always with a very small qualified community of staff, if a few persons can be called a „community“), in the period since the 1970's until the present has held about 70 study, ethnological, and historical exhibitions, as well as art exhibitions of different character (painting, photography falling within applied arts, and other events). Statistically speaking, our Museum at times organised even two exhibitions per year, which is a significant technical, financial and organisational effort even for museum institutions much bigger than ours. The small Jewish Museum has staged exhibitions of small and medium scope, but there have been also some big ones, even some extremely and financially demanding exhibitions which required a special, adequate space. Such exhibitions also attracted great attention, although it is fair to say that our Museum, with or without special exhibitions, does not suffer from loneliness. It is not at all neglected by national or international visitors of all ages and professions. There are a number of visitors every day, there are days when this number is greater, and equally there are days when the standing exhibition of our Museum is literally blocked by the great number of tourists coming to see it within an organised group. Certainly, there are always those who are not aware of the existence of a Jewish Museum in Belgrade and who get surprised. Since historical data indicate that before the German occupation the number of Jews living in Belgrade was between 10 and

12 thousand, while the number for Serbia exceeded 35,000, it should not come as a surprise that Belgrade should have a Jewish Museum. It would rather be surprising if it did not.

The Jewish Historical Museum has a number of valuable collections such as the Collection of Old and Rare Books (*Torah* and *Haggadah* books, prayer-books and notebooks), the Cultural-Historical Collection (badges, plaques, flags), the Historical Holocaust Collection (different artefacts preserved from the period of World War Two and the Holocaust), a quite rich Art Collection, and others. However, the most valuable and the most attractive collection is its JUDAICA.

The JUDAICA collection is special in many ways. It is a set of ethnological collections with elements of applied arts. The collection consists of synagogue ritual objects and ritual objects for home or personal use. With the exception of one reconstructed Sephardic women's hat (*tukadu* or *tokado*), all exhibits of this collection are originals, objects once used in Jewish homes and synagogues. They originate from the period from the 17th to the 10th century, from Serbia and other European countries, North Africa, Israel, the Middle East, and one even from the United States of America dating back to the beginning of the 20th century. The JUDAICA collection makes it possible to best feel the spirit of Jewry, and the related original and traditional life.

In order to best understand traditional Jewish culture in its broadest sense, as a specific civilisational system, it was very important to understand that the Jewish national identity coincided fully with the religious identity: being a Jew means essentially and formally accepting Judaism and living in line with the concepts of this clearly and strictly structured religion, where violation or disrespect of certain rules is a sign of rejecting Judaism. A strict and highly complex set of rules of Judaism as the oldest global monotheistic religion, has for many centuries in fact regulated the life of its members and their internal relations. Of course, nothing is ever ideal, and every „good“ has its downside; yet, if we were to analyse some of these rules, we would be surprised

by the degree of understanding and protection that Judaism offered to individuals faced with problems, difficulties and usual human weaknesses throughout these old and new challenging times and the never ending struggle to survive. In fact, the rather complicated Judaism has, in its way, quite simplified and (introduced order into) the ever complicated human existence.

As a way of reminder for our visitors and readers: Jews belong to the group of Semitic people and originate from the *South-West Asia* region, which they used to settle since the second millennium of the old era until the second century of the new era. The wars waged in the ancient world in these regions have caused frequent migrations, social turmoil and reformations, and the overall history of the Jewish people and their way of life is forever marked by the endless diaspora. Over the ages, two major demographic groups were formed: the Sephardic Jews – the Jews from the Pyrenean peninsula, specifically from Spain and Portugal, settled by this group of Jews by about one thousand years, and the Aschenasi Jews – the Jews of the Central and Eastern Europe. Life in different geographical, historical and cultural circumstances has inevitably led to the development of certain specific features, like the significant linguistic variations. The Sephardic Jews spoke the *Ladino* or *Judeo-Espanjol*, while the Aschenasi spoke *Yiddish*.

Despite the differences which developed between the Sephardic and Aschenasi Jews, however, the links with the underlying original culture and religion of their original land has remained intact. The explanation of this certainly is the unquestionable fundamentals of the Jewish way of life, the overall system of values and understanding of the world and relations therein – the *Torah* (the Five Books of Moses, a part of the Old testament – in Judaism the *Tanna*) and the *Talmud* (the collection of Jewish laws, including laws, the traditional legal and moral norms, all religious rules and numerous health, hygiene, and other scientific advice and disputes,

reflecting the knowledge and understanding characteristic of those times).

The differences in the general appearance, and the variations in certain ritual procedures found in different groups of Jewry, do not infringe on the primary meaning and role of traditions. The essence of every Jewish tradition remains always and everywhere the same.

As is the case with all other peoples, so in the case of Jewry also, the overall system of traditions was divided up in the customs associated with holidays and with the life cycle. The unique collection of JUDAICA of the Jewish Historical Museum offers a view at both of these sets of customs and traditions.

It is also worth adding to the above that there have been a number of reasons and causes for the exhibition which we are staging in the Jewish Historical Museum in September 2013. The first and the key reason is the above mentioned 65th birthday of our Museum. The second is the Jewish New Year – *Rosh Hashanah* (hebr.) which, according to the Jewish calendar is on the 1st of Tishrei (usually September, possibly October). This year, the *Rosh Hashanah* is coming a bit early, on the 5th and 6th September. The third reason is the holiday *Sukkot* – the so-called holiday of *sukka* (hut), one of three pilgrimage holidays (along with *Shavuot* and *Pesach*, which we shall „celebrate“ in the same manner – through an exhibition). This year we celebrate *Sukkot* in Serbia on 19th and 20th September, and the *Simchat Torah – the Holiday of the Torah* on 27th September.

After all, no reason is needed to stage an exhibition ...

This exhibition, which we simply titled „From the Collections of the Jewish Historical Museum – SINAGOGUE RITUAL OBJECTS“, includes all types of synagogue ritual artefacts, especially selected, and it is planned to be a – beginning. Beginning of what? A series of a number of ethnological exhibitions of artefacts from the collections of

the Jewish Historical Museum, of smaller scope, thematically targeting the customs of holidays and the life-cycle.

ROSH HASHANAH / YOM KIPPUR

R*osh Hashanah* is the Jewish New Year, and *Yom Kippur* is the Day of Atonement. These two holidays are inter-linked. These are strongly religious holidays, of a very serious tone, and they are celebrated in early autumn (September/October). *Yom Kippur* is celebrated from the tenth days of the beginning of Rosh Hashanah, which is celebrated for two days.

These holidays are a period in which a person faces his spiritual state and his ethnical behaviour. *Rosh Hashanah* and the *Yom Kippur* are a kind of holidays of destiny, the moment when a person faces his moral and spiritual purity, or wrongs ... Because, on *Rosh Hashanah* three books of accounts open in the sky – the *book of the righteous* in which are inscribed those who did no wrong in the preceding year, therefore they are inscribed in the book of life and happiness, the *book of the sinful* who are inscribed for death and punishment, and the *book of the intermediate*. This third group is given the possibility to repent and become righteous by *Yom Kippur*. If they repent sincerely they are inscribed in the book of life.

With Sephardic Jews the custom is that the New Year is announced by repentance prayers and the blowing of *Shofar* one month in advance, for people to prepare themselves spiritually. With Ashkenasi Jews, this period is somewhat shorter.

On the eve of *Rosh Hashanah* the accustomed ritual is to eat something sweet – for instance some apple and honey – for the New year to be “sweet”.

Yom Kippur implies a strict fasting – 25 hours without food and water, for people to spiritually cleanse themselves. That is the day of final repentance for sins, and the day of atonement and making up with those that one is in a fight with.

SUKKOT

The following holiday in early autumn (September) is *Sukkot*, the holiday of the *sukka* and joy. In Israel *Sukkot* is celebrated for eight days, in Diaspora nine. *Sukkot* is among the oldest Jewish holidays.

Sukkot is celebrated by building small, temporary *sukka* made of branches and leaves in the gardens of family homes, or in the synagogue yards (which was, for instance, the case in Belgrade until World War Two). The name *Sukkot* originates from *sukka* - tabernacle. Families would eat their meals in such *sukka*.

Symbols of *Sukkot* are four plants - citrus, palm, mirth and willow - referred to collectively as *arba minim* (the Four Species).

Sukkot consists of three separate rituals, taking part on the last three days of *Sukkot*: the ritual of walking around the altar in the temple while carrying *arba minim* and reading prayers for salvation; reading of prayers for rain in the temple; and the *Simchat Torah* - the holiday of the *Torah*, marking the end of the annual cycle of reading of the *Torah* and the beginning of the new one.

Simchat Torah is a newer holiday, dating back to the tenth century.

CATALOGUE

TORAH - The Five Books of Moses - part of the Old Testament (Tanna)

(?) XIX century

Roll, ink on parchment,

Hebrew language, script Hebrew Square

Parchment dimensions 38.5, length 2020,

height of holders 74 cm

JHM inv. nr. 83/i

MEIL - Torah mantle

Belgrade, 1940.

Velvet, cotton thread embroidery

100x113 cm

JHM inv. nr. 182

MEIL - Torah mantle

Belgrade, 1931.

Velvet, gilded copper thread embroidery

90x107 cm

JHM inv. nr. 183

TALLIT - prayer shawl

(?) XX century

Wool, silk, has tzitzit

58x180 cm

JHM inv. nr. 172

RABBI TIE

Sarajevo, XX century

Cotton satin

33 cm

JHM inv. nr. 39

TALLIT AND TEFILLIN BAG

Belgrade, XX century

Velvet, cotton thread embroidery

28x22 cm

JHM inv. nr. 47

RABBI MANTILE

(Belgrade ?), XX century

Wool fabric

80x130 cm

JHM inv. nr. 4

TEFILLIN - prayer leather belts (with bag)

Serbia, XX century

Leather, wood

JHM inv. nr. 184

RABBI CAP

Belgrade, XX century

Velvet, with cotton tassel on top

Height 25, diameter 21 cm

JHM inv. nr. 185

RIBBON FOR TORAH SCROLL

Israel, Art Museum EIN HAROD, 1967.

Painted cotton, made of diapers

19x360 cm

JHM inv. nr. 419

PAROKHET - synagogue curtain, protecting the holy cupboard *Aron Hakodesh* in which Torah scrolls are kept when not in use

Bulgaria (Sofia ?), 1890.

Silk, silk thread embroidery

100x108 cm

JHM inv. nr. 178

PAROKHET - synagogue curtain
Sombor, XX century
Velvet, gilded copper thread embroidery
132x180 cm
JHM inv. nr. 168

PAROKHET - synagogue curtain
Thessalonica, XIX century
Velvet, silk thread embroidery
142x192 cm
JHM inv. nr. 369

YAD - pointer for the Torah text
Austria - Hungary, XIX century
Silver, cast, engraved
23 cm
JHM inv. nr. 234

YAD - pointer for the Torah text
Vienna, XIX century
Silver, cast, engraved
32.5 cm
JHM inv. nr. 227

TORAH SCHIELD
(?) XIX century
Silver, needle worked, engraved
28x36.5 cm
JHM inv. nr. 218

TORAH SCHIELD
Austria - Hungary, XIX century
Silver, needle worked, engraved
24x30 cm
JHM inv. nr. 220

TORAH SCHIELD

Austria - Hungary, XIX century

Silver, needle worked, engraved

22.5x32 cm

JHM inv. nr. 221

KETER TORAH – TORAH CROWN, Ashkenazi type

Eastern Europe, XIX century

Silver, partly gold plated, needle worked,

Height 30 cm

JHM inv. nr. 213

KETER TORAH – TORAH CROWN, Sephardi type

(?) XIX century

Brass, needle worked

23.5x23.5 cm

JHM inv. nr. 214

RIMMONIM (pair) – decorative parts for Torah tops

(?), XIX century

Brass plate, cast

Height 41 cm

JHM inv. nr. 201

RIMMONIM (pair) – decorative parts for Torah tops

Vienna, 1853.

Silver, needle worked, decorated

Height 47 cm

JHM inv. nr. 208

MENORAH – seven-branched candelabrum

Austria - Hungary, XIX century

Brass, cast

35x35.5 cm

JHM inv. nr. 194

MENORAH - seven-branched candelabrum
Vienna, XIX century
Silver, needle worked, decorated, engraved
28x33.5 cm
JHM inv. nr. 191

NER TAMID - ETERNAL LIGHT - synagogue lamp
Italy, 1832.
Silver, cast, needle worked, decorated, engraved
Height 31 cm
JHM inv. nr. 195

SHOFAR - ritual instrument announcing holidays
(Middle East ?), XIX century
Ram horn
Length 46 cm
JHM inv. nr. 569

PRAYER-BOOK
Vienna, 1883.
Hebrew
12.5x19.5 cm
Book covers - enamel metal, brass edges, velvet
JHM inv. nr. 96/i

PRAYER-BOOK
Vienna, 1891.
Hebrew
13x19 cm
Book covers - leather, pearl applications and brass
monogram
JHM inv. nr. 124/i

